

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

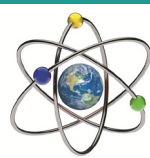
№1(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 444 sahifa,
20-yanvar, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga tayyorligini aniqlash	16
<i>Akramova Dildora Ergashboy qizi</i>	
Bola tarbiyasida o'yinning ahamiyati	21
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, O'ktamova Nasiba Ravshan qizi</i>	
O'quvchilarning loyiha-tadqiqot faoliyatini tashkil etishning ilmiy asoslari	25
<i>Sobirova Nilufar Azimboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonni tashkil etish	29
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Ko'zibayeva Nasiba O'tkir qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda sensor tarbiyani rivojlantirish texnologiyalari	32
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Allaberdiyeva Mardona O'tkirbek qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni jismoniy tarbiyalash mazmuni va vazifalari.....	37
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Mirsharfova Shahinabegim Saidabbos qizi</i>	
Gandbolchi sportchilarni jismoniy tayyorgarligida harakatli o'yinlarning tarbiyaviy rivojlantiruvchi vazifalari	41
<i>Ibodullayeva Munira Atabek qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda dars samaradorligini oshirishda noan'anaviy usullardan foydalanish samaradorligi.....	44
<i>Yusufaliyeva Gulnora Abduraxmonovna</i>	
Modern Requirements for a Teacher's Pedagogical Skills in the Context of Digital Transformation in Education.....	49
<i>Abira Bakhramova</i>	
Ta'lim muassasalarida o'smir yoshlarning ijtimoiylashuv jarayonini samarali tashkil etishga yordam beruvchi pedagogik omillar va shart-sharoitlar	54
<i>Artikova Gulnoza Xasanovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida iqtisodiy tarbiya berishning nazariy-pedagogik asoslari	57
<i>Mamadaliyeva Nilufar Bahodirovna</i>	
Kognitiv lingvistika va konseptologiya masalalari	60
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Developing Law Students' Writing Competence Through the IRAC Method in Legal English Classes: A Comprehensive Study at TSUL.....	63
<i>Noila Mustafoeva</i>	
Tarixiy obidalarining restavratsiya jarayonlarining o'rganilish tarixi	67
<i>Ochilov Davron Bahodir o'g'li</i>	
Oliy ta'limda baholash jarayonini avtomatlashtirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanishi.....	72
<i>Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Mamadaliyeva Kamolaxon Xayrullo qizi</i>	
Tabiiy yorug'lik va barqaror energiya manbalarini integratsiyalashgan mini home loyihasi.....	76
<i>Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li, Qodirjonov Oyatillo Abdulboqi o'g'li</i>	
Talabalarning tarixiy tafakkurini rivojlantirishda madaniy meros vositalarining pedagogik ahamiyati.....	80
<i>Rajabova Matluba Toshkentboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining umummadaniy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	83
<i>Saidova Nigora Olimovna, Jo'rayeva Nilufar Rustamjon qizi</i>	
Raqamli kommunikatsiyalarni o'smirlar shaxsiyatining rivojlanishiga ta'siri	86
<i>Shomurotova Nigoraxon Nabijonovna</i>	
Talabalarning chizma geometriya fanini mustaqil bilish faoliyatiga oid kompetensiyalarini "Visio" dasturi vositasida rivojlantirish metodikasi	90
<i>Tashimov Nurlan Erpolatovich</i>	

Shaxslararo munosabatlar – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida.....	94
Uralova Muxabbat Sanjar qizi	
O'zbek tili darslarida raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish tajribasi	98
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Психологическая готовность разведенных людей к вступлению в новый брак и приоритеты при выборе партнера.....	101
Саидвалиева Шодия Рихсихужа кизи	
Воспитание любви к прекрасному у дошкольников в развивающей предметно-пространственной среде: теоретико-методический аспект.....	107
Терехова Ольга Евгеньевна, Темирова Барно Кёмхоновна	
Методика формирования наблюдательности у детей 6–7 лет в процессе целенаправленных прогулок-наблюдений.....	111
Терехова Ольга Евгеньевна, Шокиржоновна Мохира Илхомжон кизи	
Bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorlash texnologiyalari	115
Artikbayeva Aziza Abror qizi	
Zamonaviy darslarda guruhlarda ishlash metodikasi	118
Berdiyeva Lobar Norqobulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faol rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishda STEAM ta'lim texnologiyasidan foydalanish.....	120
Esanova Maysara Umirovna	
Logopediyada axborot texnologiyalarini qo'llash metodlari	124
Feruza Yusupova Akildjanovna	
Axborot texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'rni va rivojlanish bosqichlari.....	130
Qodirov Farrux Ergash o'g'li, Allanazarova Anora Muxobir qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetentsiyalarini rivojlantirish	134
Umarov Xusniddin	
Bo'lajak talabalarining individual yondashuv asosida kasbiy-ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish	138
Arslonova Gulsora Kurbonovna	
Ona tili darslarida til kompetentsiyasini kognitiv-semantik yondashuv asosida shakllantirish	142
Mo'minova Go'zalxon G'ulamjanovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	147
Maxliyo Turotova Erkin qizi	
Talabalarining kreativligini musiqiy-nazariy fanlar vositasida oshirish samaradorligi	153
Urinova Sabina Shuxrat qizi	
Imijning ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida talqini	160
Jo'rayeva Sohibjamol Norqobilovna	
Inklyuziv kompetensiya tushunchasining ilmiy-nazariy asoslari	163
Abdubannobova Mahliyo Abdurashid qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-emotsional kompetentsiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	167
Abdurasulova Dilnoza Abdug'ani qizi	
Muxammas (taxmis) janrining o'zbek she'riyatidagi tarixiy taraqqiyoti va zamonaviy poetik talqinlari	170
Avazova Sitara	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligining asosiy shakllari.....	173
Babayeva Dono Razzakovna, Erkinova Madinabonu Otabek qizi, Xolmatova O'g'li Tojiddin qizi	
Yangi taraqqiyot davrida talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	177
Botirova Zohida Doniyor qizi	
Logoritmikada sportga asoslangan o'yinlar	180
Dilfuza Ochilova Zayniddinovna	
Jismoniy tarbiyaning o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga ta'siri (Andijon shahridagi Prezident maktabi tajribasi asosida).....	184
Ibragimov Shuhratbek Iminjonovich	

Bolajak tarbiyachilarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashda integrativ yondashuvning zaruriyati	188
Karimova Feruzaxon Zakirovna	
Effective Techniques of Teaching Foreign Language Classes: a Sample of The 4CS Method	191
Khaitmuratova Zarina Sobirdjanovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual imkoniyatlarini tabiat bilan tanishtirish orqali shakllantirish ..	193
Maxmudova Durdona Mirkarimovna	
O'quvchilarning kasbiy ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari	196
Mutallibjonov Ma'rufjon	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni kun tartibini to'g'ri tashkil etish	200
Muxtorova Mohira Ma'rufjon qizi	
Aksiologik yondashuv asosida altruistik ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida ijtimoiy faoliyatni amalga oshirish	204
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
O'smirlarda agressiv xulq-atvorini psixologik o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari	207
Norqulova Dildora Shavkat qizi	
Raqamlashtirish jarayonida bo'lajak muhandislarni ishlab chiqarish-texnologik faoliyatiga tayyorlashning dasturiy-metodik ta'minoti	211
Nurov O'tkir Xudoyberdiyevich	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etilish	214
O'roqova Zilola Salomovna	
Pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalarida amaliy tayyorgarlik tushunchasi va uning mazmun-mohiyati	217
Qaramanov Obid Xudayberdiyevich	
Pedagoglar uchun sun'iy intellekt asosidagi shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyatlari	221
Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich	
Talabalarda psixologik moslashuvchanlikda refleksiya mohiyati va kognitiv qobiliyatni rivojlantirish samaradorligi	226
Ravshanova Nargiza Norboyevna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integrallashgan mashg'ulotlarni tashkil etish	230
S. Irisova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida marketing faoliyatini tizimli tashkil etishning nazariy asoslari	233
Sadikova Dilafuz Xusanovna, Qo'chqorova Munisa Anvar qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning dialogik nutqini xalq ertaklari asosida rivojlantirish	237
Seitmuratova Venera Jumamuratovna, Abduraufova Muxayyo Xabibullo qizi	
Bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik yondashuv	241
Seitmuratova Venera Jumamuratovna, Sanoqulova Gulasal Nurillo qizi	
Sun'iy intellektni tibbiy oliy ta'lim o'quv dasturlarini ishlab chiqishda qo'llash: innovatsion yondashuvlar va tajribalar	246
Toxirova Farida Olimjonovna	
Talabalarni estetik tarbiyalashda milliy xalq o'yinlaridan foydalanish modeli	251
Usarov Murodjon Mamarasul o'g'li	
Xalqaro kimyo olimpiadalariga o'quvchilarni tayyorlashda xalqaro baholash tadqiqotlariga asoslangan kreativ topshiriqlar va fanlararo integratsiyadan foydalanish metodikasi	254
Usmanov Baxtiyor Xabibullayevich	
Xoja (Sayyid Poshshoxoja ibn Abdulvahhobxo'ja) va uning asarlarining o'zbek nasridagi o'zni va ahamiyati	258
Valijonova Mahzunabonu	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvida diversifikatsiya: tizimli yondashuv va rivojlanish strategiyalari	261
Xakimova Sevara Shavkat qizi	
STEAM texnologiyasini nodavlat ta'lim tashkilotlarida ommalashtirishning ijobiy tomonlari	264
Xalokova Maksudaxon Ergashevna, Melnikova Zaynura	
Muhammad Sodik Qoshg'ariy asarlarida ma'naviy-axloqiy tarbiya nazariyasi	267
Moxira Niyozqulova Nuraliyevna	

Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ona tili fanini o'qitish kompetentligini rivojlantirish metodikasi (AQSh tajribasi).....	270
<i>Olimjonova Dilnavoz Maribjon qizi</i>	
Xalqaro baholash dasturlari mohiyati va ahamiyati	274
<i>Vohidova Ibodot Hurmatullayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim-tarbiya jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv.....	277
<i>Xujamiyarov Sa'dullo Choriyevich</i>	
Davlat-xususiy sheriklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida jamoatchilik nazorati samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish.....	281
<i>Xusanova Dilraboixon Botiraliyevna</i>	
Talabalarining jismoniy tayyorgarligida suzish mashg'ulotlarining ta'siri	285
<i>Zuxriddin Nasibovich Boboshev</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni milliy-ma'naviy qadryatlar asosida tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari	289
<i>Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyevich, Dadabayev Akramjon Askaraliyevich</i>	
Использование чат-ботов в образовательном процессе.....	294
<i>Мадаминова Наргизахон Жахонгир кизи</i>	
Формирование гендерной культуры детей старшего дошкольного возраста в контексте государственной стратегии Узбекистана	298
<i>Намазбаева Лола Закировна, Тиллабаева Малика Хабибуллаевна</i>	
STEAM технологии в дошкольном образовании	302
<i>Садикова Дилафруз Хусановна</i>	
Системная модель социально-эмоционального обучения в Узбекистане: интеграция подходов, основанных на школьном образовании и партнерстве семьи и школы	307
<i>Санакулова Нигора</i>	
Oila qurish yoshidagi talabalar psixologik xususiyatlari.....	311
<i>Qo'ziyeva Gulzoda Shermat qizi</i>	
Ingliz tili nutq faoliyati turlarini rivojlantirishda leksik-assotsiativ tarmoqlardan foydalanishning lingvodidaktik asoslari.....	315
<i>Mirzakamolova Maftuna Rahimjon qizi</i>	
Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari.....	318
<i>Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishda ona tili mashqlarining roli	321
<i>Boltayeva Guzal Tolibovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirish	324
<i>Ziyayeva Umida Turaxodjayevna</i>	
Maktabgacha hamda boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar jismoniy tarbiyasi tizimini modernizatsiya qilishning innovatsion istiqbollari	327
<i>A'zamov Ruhullo Mahmudjon o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda informatika fanini o'qitishning maqsadlari va vazifalari.....	333
<i>Alikulova Bibisora Abdulvokhobovna</i>	
Bola shaxsini rivojlantirishda axborot-kommunikatsion texnologiyalarning pedagogik ahamiyati	336
<i>Azimova Dilnoza Sherzodovna</i>	
Raqamli didaktika sharoitida oliy ta'limni raqamlashtirishning nazariy asoslari va pedagogik xususiyatlari	339
<i>Berdikulova Shaxnoza Erkinjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining aqliy qobiliyatini shakllantirishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarda shaxmat o'yinidan foydalanish imkoniyatlar	343
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i>	

O'zbek tilidagi "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlarining hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasidagi o'rni	348
Dexqonova Muattarxon Ilxomovna	
O'quv jarayonida ijtimoiy tarmoqlar orqali bilim almashishning didaktik imkoniyatlari va metodologik asoslari	352
Ernazarov Alisher Ergashevich, Pimkulova Stora Boltayevna	
"Intellekt xarita" yordamida o'quvchilarga qattiq jismlarning solishtirma issiqlik sig'imini mavzusini tushuntirish va ularning to'la fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	358
Eshboboyeva Muxlisa Zavqiy qizi	
Inklyuziv ta'lim texnologiyalari	363
Fayzullayeva Shoira Shorahmatovna	
Oliy pedagogik ta'lim tizimida hamkorlikda ta'lim nazariyasi va amaliyoti	366
Hojiyeva Zulfiya O'ktamovna	
Hikoya tuzishga o'rgatish maktabgacha yoshdagi bolalarning bog'lanishli nutqini rivojlantirishning muhim vositasi sifatida	369
Imixanova Nodira Saidburxon qizi	
Professional Competency Development of Future English Language Teachers: A Framework for the 21 st Century	374
Kamoldin Tadjiboyev	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	378
Nosirova Dildfuza	
Inklyuziv sinf muhitida zaif eshituvchi bolalar bilan musiqa mashg'ulotlarini tashkil etishning nazariy yondashuvlari	383
Qizlarxon Isomova	
Raqamli ta'lim muhitida mustaqil ta'limni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalar	389
Shabdullayeva Lazokatxon Orifbekovna	
Boshlang'ich sinflarda perimetr, yuza va hajmni o'rganish metodikasi samaradorligini shakllantirish	392
Shodmonova Madina Otabek qizi	
Chiziqli operatorlarning spektral xossalari	398
Sultonboyeva Zuhra Bobomurod qizi	
Qisqa masofaga yuguruvchilar ish qobiliyatini oshirish usullari	402
Utayev Z. M.	
Neyropedagogik yondashuv asosida 9–11 yoshli o'quvchilarda ingliz tilida matnni o'qib tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishda ijro funksiyalarining o'rni	408
Xolboyeva Nodiraxon Abdumalik qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash muammosining dolzarbligi	413
Yo'ldosheva Dilnura Nizomjon qizi	
Bo'lg'usi tarbiyachilarda grafik organayzerlar vositasida ekologik tarbiyani shakllantirish usullari	416
O. Xo'janiyozova, Yuldashova Sanamjon Bobomurod qizi	
Взаимодействие воспитателей и родителей в процессе формирования нравственных представлений дошкольников	419
Жураева Наргиза Таировна, Абдуллаева Халимахон Дилёрна	
Развитие государственно-частного партнёрства в сфере дошкольного образования Республики Узбекистан	423
Курбанова Нуржамал Бахбергеновна	
Talaba qizlarning jismoniy va funksional tayyorgarligini shakllantirishning ilmiy metodologik asoslari	426
M. M. Ma'rufov, Sh. R. Ma'rufova	
Развитие языковых навыков у дошкольников через игровые методы обучения английскому языку	430
Садикова Шоиста Акбаровна	

“Узбекский текст в русской литературе XX–XXI веков...”	433
Сулаймонова Дурдонахон Равшан кизи, Иванова Ирина Николаевна	
Механизмы использования цифровых педагогических технологий для обеспечения непрерывности образовательного процесса учащихся начальных классов в условиях длительного лечения.....	437
Турсунова Д. З., Холлиева Н. Х.	
Патриотическое воспитание будущих педагогов: совершенствование методики формирования любви к родине в условиях профессиональной подготовки	440
Шарипова Холида Дехкановна	

O'ZBEK TILIDAGI “KASB-HUNAR” VA “LAVOZIM-AMAL” KONSEPTLARINING HOZIRGI ZAMON O'ZBEK TILI KONSEPTOSFERASIDAGI O'RNI

Dexqonova Muattarxon Ilxomovna

Angren universiteti “Til va uni o'qitish metodikasi” kafedrası
katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasida muhim o'rin tutuvchi “kasb-hunar” va “lavozim-amal” konseptlari lingvokognitiv hamda semantik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda mazkur konseptlarning til birliklarida aks etishi, ularning milliy tafakkur, ijtimoiy munosabatlar hamda madaniy qadriyatlar bilan bog'liqligi yoritiladi. Shuningdek, “kasb-hunar” konseptining mehnat, malaka va ijtimoiy foydalilik bilan, “lavozim-amal” konseptining esa hokimiyat, mas'uliyat va ijtimoiy maqom bilan uzviy aloqasi ochib beriladi. Maqola natijalari o'zbek tilidagi konseptual tizimni yanada chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: konsept, konseptosfera, kasb-hunar, lavozim-amal, o'zbek tili.

Abstract: This article examines the concepts of “profession–craft” and “position–authority”, which occupy a significant place in the conceptual sphere of the modern Uzbek language. The study analyzes their linguistic, cognitive, and semantic characteristics, as well as their reflection in the national worldview and social relations. The concept of “profession–craft” is associated with labor, skills, and social usefulness, while the concept of “position–authority” is linked to power, responsibility, and social status. The research contributes to a deeper understanding of the conceptual system of the Uzbek language.

Key words: concept, conceptual sphere, profession, position, Uzbek language.

Аннотация: В статье рассматриваются концепты “профессия-ремесло” и “должность-власть”, занимающие важное место в концептосфере современного узбекского языка. Исследование направлено на выявление их лингвокогнитивных и семантических особенностей, а также отражения в языковом сознании носителей языка. Показана взаимосвязь концепта “профессия-ремесло” с трудовой деятельностью, навыками и социальной полезностью, а концепта “должность-власть” – с социальным статусом, ответственностью и управлением. Результаты исследования способствуют более глубокому пониманию концептуальной системы узбекского языка.

Ключевые слова: концепт, концептосфера, профессия, должность, узбекский язык.

KIRISH

Til – bu faqat aloqa vositasi emas, balki xalqning tarixiy xotirasi, ijtimoiy tajribasi va dunyoni idrok etish usulining mujassam ko'rinishidir. Har bir tilda muayyan tushunchalar borki, ular oddiy so'z doirasidan chiqib, jamiyat tafakkurining markaziga aylanadi. Ana shunday tushunchalar lingvistikada konsept sifatida talqin qilinadi. Hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasida inson hayoti, jamiyat tuzilishi va ijtimoiy munosabatlarni aks ettiruvchi konseptlar alohida ahamiyat kasb etadi. Shular orasida “kasb-hunar” va “lavozim-amal” konseptlari jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy rivoji bilan bevosita bog'liq bo'lgan muhim tushunchalar sirasiga kiradi.

O'zbek xalqi azaldan mehnatni ulug'lagan, kasb egasini e'zozlagan xalq sifatida tanilgan. “Kasb-hunar” tushunchasi xalq ongida faqat daromad manbai emas, balki shaxsning jamiyatdagi o'rni, uning foydasi va ma'naviy qiyofasini belgilovchi mezon sifatida shakllangan. Dehqonchilik, hunarmandchilik, savdo, ilm-fan va xizmat ko'rsatish kabi faoliyat turlari tilimizda turli nominativ birliklar orqali ifodalanib, konseptual darajada mustahkam o'rin egallagan. Shu jihatdan, “kasb-hunar” konsepti mehnat, mahorat, halollik va barqarorlik kabi qadriyatlar bilan uzviy bog'lanadi. Bunga qarama-qarshi, ammo mazmunan o'zaro aloqador bo'lgan “lavozim-amal” konsepti jamiyatning boshqaruv tizimi, ierarxik tuzilishi va hokimiyat munosabatlarini aks ettiradi.

O'zbek tilida “lavozim” va “amal” so'zlari ko'pincha mansab, vakolat, mas'uliyat va ijtimoiy maqom tushunchalari bilan bir qatorda qo'llaniladi. Tarixiy manbalarda ham, zamonaviy nutq amaliyotida ham bu birliklar shaxsning jamiyatdagi mavqeini belgilovchi muhim ko'rsatkich sifatida ishlatiladi. Shu sababli “lavozim-amal”

konsepti ijtimoiy nufuz, boshqaruv va mas'uliyat tushunchalarini o'zida jamlaydi. Bugungi globallashuv sharoitida kasb va lavozimga bo'lgan munosabat ham mazmunan, ham shaklan o'zgarib bormoqda.

Zamonaviy o'zbek tilida yangi kasb nomlari va lavozim atamalarining paydo bo'lishi konseptosferaning dinamik xarakterga ega ekanidan dalolat beradi. Masalan, "menedjer", "blogger", "dizayner" kabi kasb nomlari bilan bir qatorda "rahbar", "mutaxassis", "maslahatchi" singari lavozim nomlari faol nutqiy muomalaga kirib kelmoqda. Bu esa "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlarining yangicha semantik qatlamlar bilan boyib borayotganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, mazkur ikki konsept o'rtasida ma'lum darajada qarama-qarshilik ham mavjud. Kasb ko'proq shaxsning ichki salohiyati va mehnati bilan bog'liq bo'lsa, lavozim ko'pincha tashqi omillar – vakolat va maqom bilan belgilanadi. Til birliklarida bu farq turli iboralar, frazeologizmlar va konnotativ ma'nolar orqali namoyon bo'ladi. Masalan, "kasbiga sodiq", "hunari bor odam" kabi birikmalar ijobiy baho yuklasa, "lavozimparast", "amal talashish" singari birliklar tanqidiy munosabatni ifodalaydi. Bu holat tilning baholovchi funksiyasi konseptual darajada qanday ishlashini ko'rsatadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlarini konseptosfera doirasida qiyosiy o'rganish orqali o'zbek tilidagi ijtimoiy tafakkur, qadriyatlar tizimi va milliy mentalitetni yanada chuqurroq anglash mumkin. Ushbu konseptlar nafaqat leksik-semantik birliklar sifatida, balki madaniy va kognitiv hodisa sifatida ham tahlil etilishi lozim. Shunday ekan, ularning hozirgi zamon o'zbek tilidagi o'zni va funksiyasini aniqlash tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hozirgi zamon tilshunosligida konsept va konseptosfera masalalari kognitiv lingvistikaning markaziy yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Konsept atamasiga dastlab falsafiy va mantiqiy doirada yondashilgan bo'lsa-da, keyinchalik u tilshunoslikda mustaqil tadqiqot ob'ekti sifatida shakllandi.

S. A. Askoldov konseptni tafakkurda umumlashgan mazmunni ifodalovchi birlik sifatida talqin qilib, uni so'z va ma'no o'rtasidagi muhim bog'lovchi bo'g'in deb hisoblaydi. Ushbu yondashuv keyingi lingvokognitiv tadqiqotlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qildi.

Rus tilshunosligida V. I. Karasik, E. S. Kubryakova, Yu. S. Stepanov kabi olimlarning ishlari konseptni madaniy va ijtimoiy hodisa sifatida tahlil qilishga yo'naltirilgan. Xususan, V. I. Karasik konseptlarni shaxs, jamiyat va diskurs bilan uzviy aloqada o'rganish zarurligini ta'kidlaydi. Uning tadqiqotlarida ijtimoiy maqom, hokimiyat va mas'uliyat bilan bog'liq konseptlar alohida guruh sifatida ajratilib, "lavozim-amal" konsepti mazmunan aynan shu qatlamga yaqin turadi.

O'zbek tilshunosligida konsept masalasi nisbatan kechroq shakllangan bo'lsa-da, bugungi kunda mazkur yo'nalishda salmoqli ishlar amalga oshirilgan.

N. Mahmudovning "Til va tafakkur" asarida til birliklarining milliy tafakkur bilan bog'liqligi hamda ijtimoiy qadriyatlarining tilda aks etishi masalalari atroflicha yoritilgan. Ushbu qarashlar "kasb-hunar" konseptining o'zbek xalq mentalitetida qanday o'rin tutishini tushinishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Sh. Safarovning kognitiv tilshunoslikka oid tadqiqotlarida konseptosferaning dinamik tabiati alohida ta'kidlanadi. Olim til taraqqiyoti jarayonida yangi konseptlarning shakllanishi va mavjud konseptlarning semantik jihatdan boyib borishini tilning tabiiy rivoji bilan bog'laydi. Bu jihat "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlarining hozirgi zamon o'zbek tilida yangicha mazmun kasb etayotganini izohlash imkonini beradi.

Bundan tashqari, Sh. Rahmatullayevning frazeologik tadqiqotlari o'zbek tilida baholovchi birliklar orqali konseptlarning qanday ifodalanishini aniqlashda muhim manba hisoblanadi. Ayniqsa, kasb va lavozim bilan bog'liq frazeologizmlarda ijobiy va salbiy konnotatsiyalarning mavjudligi mazkur konseptlarning xalq ongidagi bahosini ochib beradi.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlari alohida-alohida o'rganilgan bo'lsa-da, ularning konseptosfera doirasida qiyosiy va kompleks tahliliga yetarlicha e'tibor qaratilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasida "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlarining o'zni hamda funksiyasini aniqlash maqsadida bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Avvalo, tasviriy metod yordamida mazkur konseptlarni ifodalovchi leksik birliklar, so'z birikmalari va frazeologizmlar tizimli ravishda tavsiflandi. Bu metod konseptlarning til sathlarida qanday namoyon bo'lishini aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, qiyosiy-tahliliy metod asosida "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlari semantik hamda funksional jihatdan solishtirildi. Ushbu metod orqali ularning o'xshash va farqli tomonlari, baholovchi xususiyatlari hamda ijtimoiy mazmuni ochib berildi.

Qiyosiy yondashuv konseptlar o'rtasidagi ichki qarama-qarshilik va uzviy bog'liqlikni aniqlashda muhim rol o'ynadi. Tadqiqot jarayonida kognitiv-tahlil metodi ham qo'llanildi. Bu metod konseptlarning inson ongidagi modeli, milliy tafakkurdagi o'rni va madaniy kontekst bilan aloqasini aniqlashga xizmat qildi. Ayniqsa, kasb va lavozim tushunchalarining xalq ongida qanday baholanishi, ularning qadriyatlar tizimidagi mavqei kognitiv yondashuv asosida tahlil qilindi. Bundan tashqari, kontekstual tahlil metodi orqali badiiy va publitsistik matnlarda uchraydigan kasb va lavozimga oid birliklar o'rganildi. Ushbu metod konseptlarning real nutq jarayonida qanday semantik ranglar kasb etishini ko'rsatishga imkon berdi. Tadqiqot natijalarini umumlashtirishda esa induktiv va deduktiv metodlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasida "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlari mustaqil, ammo o'zaro uzviy bog'liq semantik-kognitiv birliklar sifatida faol amal qilayotganini ko'rsatdi. Ularning til birliklarida ifodalanishi, baholanishi va funksional xususiyatlari jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar bilan chambarchas aloqador ekani aniqlandi. Birinchi navbatda, "kasb-hunar" konsepti o'zbek tilida mehnat faoliyatining mazmuni, shaxsning malaka va tajribasi bilan bog'liq holda ifodalanishi kuzatildi. Ushbu konseptga mansub leksik birliklar ko'pincha ijobiy baho semasiga ega bo'lib, halollik, barqarorlik va foydalilik tushunchalarini aks ettiradi. Tadqiqot davomida "hunari bor odam", "kasb egasi", "mehnatkash" kabi birikmalarda kasb insonning jamiyatdagi munosib o'rnini belgilovchi asosiy omil sifatida talqin qilinishi aniqlandi. Bu holat "kasb-hunar" konseptining milliy tafakkurda ijtimoiy qadriyat darajasiga ko'tarilganidan dalolat beradi. Olingan natijalarga ko'ra, "lavozim-amal" konsepti esa ko'proq ijtimoiy maqom, boshqaruv va vakolat bilan bog'liq semantik maydonni tashkil etadi. Til birliklarida bu konsept ko'pincha rasmiylik va ierarxik munosabatlar bilan uyg'un holda namoyon bo'ladi. "Lavozim egallamoq", "amal pillapoyasi", "mansabdor shaxs" kabi birliklarda lavozim shaxsning jamiyatdagi mavqeini belgilovchi tashqi omil sifatida talqin qilinadi. Shu bilan birga, ushbu konsept tarkibida baholovchi semalar ikkiyoqlama xarakterga ega ekani aniqlandi. Taqqoslab o'rganish natijalariga ko'ra, "kasb-hunar" konsepti asosan ijobiy konnotatsiya bilan ifodalansa, "lavozim-amal" konsepti tarkibida tanqidiy va salbiy baholovchi birliklar ham faol qo'llaniladi. Masalan, "kasbiga sodiq", "hunari bilan tanilgan" kabi ifodalar ijobiy munosabatni bildirsa, "lavozimparastlik", "amal talashish" kabi birliklar jamiyatda mansabga bo'lgan salbiy munosabatni aks ettiradi. Bu holat konseptlarning baholovchi funksiyasi turlicha ekanini ko'rsatdi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, hozirgi zamon o'zbek tilida ushbu konseptlarning semantik tarkibi kengayib bormoqda. Yangi kasb nomlari va zamonaviy lavozim atamalarining nutqqa kirib kelishi konseptosferaning yangilanayotganini tasdiqlaydi. Bunda "kasb-hunar" konsepti ko'proq individual salohiyat va ijodkorlik bilan, "lavozim-amal" konsepti esa tashkilotchilik va boshqaruv bilan bog'lanib borayotgani kuzatildi. Kontekstual tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, badiiy va publitsistik matnlarda "kasb-hunar" konsepti insonning ichki qadr-qimmati va mehnatga munosabatini ifodalash uchun xizmat qilsa, "lavozim-amal" konsepti ko'pincha ijtimoiy ziddiyatlar va axloqiy muammolarni yoritishda qo'llaniladi. Bu esa mazkur konseptlarning nutqiy funksiyasi turlicha ekanini ko'rsatadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlari hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasida o'ziga xos semantik va kognitiv yuklamaga ega ekanini, ularning o'zaro munosabati esa milliy tafakkur va ijtimoiy qadriyatlar tizimi bilan belgilanishini tasdiqladi. Tadqiqot natijalarini muhokama qilish jarayonida aniqlanganki, "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlari hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasida nafaqat leksik birliklar majmui, balki jamiyatning ijtimoiy ongini shakllantiruvchi muhim kognitiv tuzilmalar sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu konseptlar orqali o'zbek xalqining mehnatga, ijtimoiy maqomga va shaxsiy mas'uliyatga bo'lgan munosabati ifodalanadi. Bu holat konseptning faqat til hodisasi emas, balki madaniy va ijtimoiy fenomen ekanini tasdiqlaydi.

"Kasb-hunar" konseptining tahlili shuni ko'rsatadiki, u o'zbek tilida asosan ijobiy baholovchi semantik maydonni tashkil etadi. Mehnat, mahorat va tajriba bilan bog'liq birliklar insonning jamiyatdagi haqiqiy qadrini belgilovchi mezon sifatida talqin qilinadi. Bu jihat N. Mahmudov tomonidan ilgari surilgan "til – milliy tafakkur ko'zgusi" degan qarash bilan uyg'un keladi, chunki kasb-hunar faqat iqtisodiy faoliyat emas, balki shaxsning ma'naviy barkamolligi bilan ham bog'liq tushuncha sifatida shakllangan.

"Lavozim-amal" konsepti esa mazmunan murakkabroq tuzilishga ega bo'lib, uning baholanishi ko'pincha kontekstga bog'liq holda o'zgaradi. Bir tomondan, lavozim ijtimoiy tartib, boshqaruv va mas'uliyatni ifodalasa, ikkinchi tomondan, mansabparastlik va hokimiyatga intilish kabi salbiy konnotatsiyalarni ham yuzaga chiqaradi.

V.I. Karasik ta'kidlaganidek, ijtimoiy maqom bilan bog'liq konseptlar doimo baholovchi xarakterga ega bo'ladi va bu baho jamiyatning axloqiy me'yorlari bilan belgilanadi.

O'zbek tilidagi "amal talashish", "lavozim quliga aylanish" kabi birliklar buni yaqqol tasdiqlaydi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, mazkur ikki konsept o'rtasida muayyan semantik qarama-qarshilik mavjud. "Kasb-hunar" ko'proq shaxsning ichki salohiyati va mehnati bilan bog'liq bo'lsa, "lavozim-amal" tashqi ijtimoiy omillar

orqali belgilanadi. Bu qarama-qarshilik til birliklarida obrazli tarzda ifodalanadi va konseptosferada muvozanatni yuzaga keltiradi.

E.S. Kubryakova fikricha, konseptlar aynan shunday qarama-qarshi juftliklar orqali tafakkur tizimida mustahkam o'rin egallaydi.

Zamonaviy til materiallari asosida olib borilgan tahlil shuni ko'rsatdiki, globallashuv jarayoni "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlarining mazmuniy qatlamiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Yangi kasblarning paydo bo'lishi va boshqaruv tizimlarining o'zgarishi natijasida bu konseptlar yangicha semantik komponentlar bilan boyimoqda.

Sh. Safarov ta'kidlaganidek, konseptosfera statik emas, balki doimiy harakatda bo'lgan tizimdir. Ushbu holat hozirgi zamon o'zbek tilida ham yaqqol kuzatilmoqda. Badiiy va publitsistik matnlar tahlili shuni ko'rsatdiki, "kasb-hunar" konsepti ko'pincha ijobiy qahramon obrazini yaratishda, "lavozim-amal" konsepti esa ijtimoiy ziddiyatlarni ochib berishda faol qo'llaniladi. Bu holat tilning baholovchi va ta'sirchanlik funksiyasi konseptlar orqali amalga oshirishini ko'rsatadi.

Sh. Rahmatullayev tomonidan qayd etilgan frazeologik birliklar tahlili ham ushbu konseptlarning baholovchi yuklamaga ega ekanini tasdiqlaydi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasida muhim o'rin tutuvchi "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlarining lingvokognitiv hamda semantik xususiyatlarini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot jarayonida ushbu konseptlar o'zbek tilida faqat nominativ birliklar sifatida emas, balki milliy tafakkur va ijtimoiy qadriyatlarni aks ettiruvchi murakkab konseptual tuzilmalar ekanligi aniqlandi.

Tahlillar natijasida "kasb-hunar" konsepti asosan ijobiy baholovchi semantik maydonni tashkil etishi, mehnat, mahorat va halollik tushunchalari bilan chambarchas bog'liqligi isbotlandi. Ushbu konsept o'zbek xalqining mehnatsevarlik, kasbga sadoqat va ijtimoiy foydalilik kabi qadriyatlarini til orqali ifodalovchi muhim vosita sifatida namoyon bo'ldi. Bu holat kasb-hunar tushunchasining milliy tafakkurda barqaror va chuqur ildiz otganini ko'rsatadi.

"Lavozim-amal" konsepti esa mazmunan murakkab va ko'p qirrali ekanligi bilan ajralib turadi. Tadqiqot natijalari bu konsept ijtimoiy maqom, vakolat va mas'uliyat bilan bir qatorda baholovchi, ba'zan tanqidiy semantik qatlamlarga ham ega ekanini ko'rsatdi. O'zbek tilidagi ko'plab til birliklarida lavozim tushunchasiga nisbatan ikkiyoqlama – ham ijobiy, ham salbiy munosabatning mavjudligi jamiyatda mansab va hokimiyatga bo'lgan qarashlarning murakkabligini aks ettiradi.

Qiyosiy tahlil asosida "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlari o'rtasida muayyan semantik qarama-qarshilik mavjud bo'lsa-da, ularning o'zaro bog'liqligi inkor etilmasligi aniqlandi. Kasb shaxsning ichki salohiyati va mehnati bilan belgilanar ekan, lavozim ko'proq ijtimoiy tuzilma va tashqi omillar bilan bog'liqdir. Ushbu farq va uyg'unlik til konseptosferasida muvozanat hosil qilib, ijtimoiy munosabatlarning tildagi ifodasini ta'minlaydi.

Yakun qilib aytganda, "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlarini hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasi doirasida kompleks o'rganish tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri bo'lib, mazkur tadqiqot natijalari o'zbek tilidagi ijtimoiy tafakkur, qadriyatlar tizimi va konseptual strukturalarni chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Tadqiqot kelgusida ushbu konseptlarni diskursiv, pragmatik hamda qiyosiy yo'nalishlarda o'rganish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Askoldov S.A. Kontsept i slovo. – Moskva: Nauka, 1997.
2. Mahmudov N. Til va tafakkur. – Toshkent: Fan, 2007.
3. Karasik V.I. Yazykovoy krug: lichnost, kontsepty, diskurs. – Volgograd: Peremena, 2002.
4. Safarov Sh. Kognitiv tilshunoslik. – Toshkent: Fan, 2013.
5. Kubryakova E.S. Nachalnyye etapy stanovleniya kognitivnoy lingvistiki. – Moskva: Nauka, 2004.
6. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli frazeologik lug'ati. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
7. Askoldov S.A. Kontsept i slovo // Russkaya rech. – Moskva: Nauka, 1997. – B. 267–279.
8. Mahmudov N. Til va tafakkur. – Toshkent: Fan, 2007. – 240 b.
9. Karasik V.I. Yazykovoy krug: lichnost, kontsepty, diskurs. – Volgograd: Peremena, 2002. – 331 s.
10. Kubryakova E.S. Nachalnyye etapy stanovleniya kognitivnoy lingvistiki. – Moskva: Nauka, 2004. – 280 s.
11. Safarov Sh. Kognitiv tilshunoslik. – Toshkent: Fan, 2013. – 312 b.
12. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli frazeologik lug'ati. – Toshkent: O'qituvchi, 1992. – 405 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №1(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.